

SVARBIAUSIOS KURŠIŲ, ŽIEMGALIŲ IR ŽEMAIČIŲ ISTORIJOS DATOS

PARENGĖ ADOMAS BUTRIMAS

Dešinėje – žąslai. Pavirvytė, XIII–XIV a.
Publikacijoje panaudotos iliustracijos iš CD „Mažeikių kraštas:
tarp kuršių, žiemgalių ir žemaičių“ (Vilnius, 2011 m.).
Fotografė Jogailė Butrimaitė

KURŠIAI

Kuršiai IX–XV a. šaltiniuose vadinti *Cori, Curi, Curetes, Curo-nes, Kuren, Korres, Kūrsi*, krašto vardas – *Curonia, Kurlant, Kuršas*. ~800 m. kuršiai iš Sėburgo (Gruobinia) išvijo švedus.

854 m. ar 855 m. švedų karalius Olavas puolė kuršius, apgulė Apuolę.

866–894 m. vyko danų vikingų Hadingo (Hastingo) žygis prieš kuršių valdovą Lokerą ir jo sūnaus – prieš kuršių karalių Dorną.

920–925 m. vikingų būrio vadas Egilis žygiavo į Kuršą.

1170 m. kuršių laivynas užpuolė Jamloko uostą Olando saloje.

1210 m. kuršiai puolė vokiečių laivus ir Rygą. Tai karų su kalavijuočiais pradžia.

1230 m. Kuršių srities valdovas Lamikis (*rex Lamechinus*) pasirašė sutartį su popiežiaus Grigaliaus IX legatu Balduinu. Lamikis pasižadėjo krikštytis.

1231–1232 m. žiemą kalavijuočiai nusiaubė Kuršą.

1236 m. lietuviams sutriuškinus kalavijuočius Saulės mūšyje, kuršiai sukilo, atsimetė nuo krikščionybės.

1237 m. kalavijuočiai susijungė su Kryžiuočių ordinu ir numalšino kuršių sukilimą.

1244 m. Mindaugas apgulė Embūtės pilį, bet kuršiai pabūgo prisijungti.

1252 m. kuršiai galutinai buvo pajungti. 1253 m. vyskupas pasirašė su Ordinu dvi kuršių žemių dalybų sutartis. Pietinės sritys buvo dar tik „dalytinės“, nes nebuvo pajungtos.

1260 m. po Durbės mūšio kuršiai perėjo žemaičių ir lietuvių pusėn, Kurše prasidėjo visuotinis sukilimas.

1267 m. Rygos sutartimi kuršiai ir Ordinas atsisakė keršto, pasižadėjo vykdyti prievoles, aptarė jūreivystės klausimus. Tai rodo, kokios tuo metu buvo kuršių laivyno galimybės, jų užjūrio prekyba.

1422 m. Melno taikos sutartimi pietinis Kuršas atiteko Lietuvai, o šiauriniai kuršiai liko Vokiečių ordino ir Rygos arkivyskupo valdžioje.

ŽIEMGALIAI

870 m. Annales Ryenses kronikoje rašoma, kad tais metais danų išeiviai pavergė visą Žiemgalą.

1035–1041 m. Ingvaro sagoje pasakojama, kad danų karalius Olavas buvo išsiuntęs savo laivus ir karius į Žiemgalą išreikalauti nesumokėtos duoklės.

XI a. runų akmens įrašas Švedijoje (Mervalva vietovė) skelbia, kad šį paminklinį akmenį Sigryda pastatė savo vyro Sveino, kuris savo laivu pasiekė ir Žiemgalą, garbei.

1106 m. Laurentijaus metraštis mini žiemgalių kautynes su Polocko kunigaikščiu. Šiame mūšyje krito 9 000 (?) polockiečių.

1208–1225 m. iš Henriko Latvio kronikos sužinome, kad prie Rygos įlankos, Daugmalės piliakalnio buvo žiemgalių uostas, kad šis turtingas kraštas vertėsi žemės ūkiu ir prekyba su užjūrio šalimis.

1205 m. Žiemgalos kunigaikštis Vieštartas (Wiesthardus) pas-tojo kelią iš Estijos grįžtančiam kunigaikščiui Žvelgaičiui. Lietuviai prarado visą prisiplėštą turtą ir neteko galvų.

Nuo 1210 m. Vieštartas su žemaičių ir lietuvių pagalba stengėsi sujungti visą Žiemgalą, bet tam pasipriešino Mežuotnės žiemgaliai.

1218–1219 m. Vieštartas su lietuviais puolė Mežuotnę. Vieštartui valdant visa Žiemgala buvo sujungta.

Laiptelinė segė. Kukiai, I–IV a.

Iš kairės: smogiamoji peilio puošnios makštys, Pavirvytė, X–XI a.; lankinė laiptelinė segė, Pavirvytė, XI–XII a. Apačioje – įvijinė apyrankė. Pavirvytė, X–XI a.

1228 m. Vieštarto žiemgaliai kartu su kuršiais sunaikino Dauguvos žiočių sutvirtinimus.

1229 m. Tervetė buvo apginta nuo kalavijuočių magistro Volkevino.

1236 m. popiežius Grigalius IX paskelbė kryžiaus žygį prieš žiemgalius. Po Saulės mūšio žiemgaliai žudė per jų žemę bėgančius kalavijuočius.

1254 m. Rygos arkivyskupas ir Livonijos ordinas dalijosi žiemgalius.

1259 m. po Skuodo kautynių, kuriose žemaičiai nugalėjo, žiemgaliai vokiečius išvijo iš savo krašto.

1260 m. po Durbės kautynių visa Žiemgala išsivadavo.

1272 m. vokiečiai užėmė Tervetės ir Mežuotnės piliis.

1272 m. žiemgalių žemių vyresnieji su Rygos arkivyskupu sudarė sutartį dėl krikšto ir įsipareigojo apsikrikštyti.

1279–1286 m. vyko didysis žiemgalių sukilimas, kuriam vadovavo garsiausias žiemgalių kunigaikštis Nemeišis (Nemeise).

1286 m. žiemgaliai padegė savo Tervetę ir pasitraukė į Raktuvę prie Žagarės.

1290 m. buvo sunaikinta paskutinė žiemgalių atrama – Sidabras (Kalnelio) pilis.

1289–1290 m. daug žiemgalių pasitraukė į Lietuvos valstybę, kita dalis pateko Livonijos priklausomybėn.

1316–1341 m. Gediminas titulavosi Lietuvos, daugelio rusų ir Žiemgalių kunigaikščiu (*princeps et dux Semigallorum*).

ŽEMAIČIAI

1219 m. sutartyje su Voluine pasirašė ir žemaičių kunigaikščiai Gerdvilas (Erdvilas) su Vykintu bei Šiaulių kunigaikščiai Bulioniai.

1251 m. Mindaugas puolė pagrindinę Vykinto valdą – Tverus, žuvo kunigaikščiai Bulioniai (Vismantas, Gedvilas, Sprudeikis).

1252 m. didysis Lietuvos kunigaikštis Mindaugas nemažą Žemaitijos dalį padovanojo Vokiečių ordinui ir Livonijos vyskupams.

1259 m. Skuodo kautynėse žemaičiai, vadovaujami Algmino (?) sumušė Kuldigos (*Goldingen*) komturą Bernhardo von Hareno kariuomenę, žuvo 33 riteriai ir daugelis jų pagalbininkų.

1260 m. liepos 13 d. Durbės kautynėse jungtinė kelių tūkstančių Livonijos ir Prūsų ordino kariuomenė, kuriai priklausė ir kuršių bei estų kariai, pralaimėjo mūšį žemaičių kariuomenei (apie 4 000). Pralaimėjimą lėmė tai, kad mūšio metu kuršiai ir estai pasitraukė, o gal net puolė iš užnugario. Tai buvo Žemaičių Konfederacijos konsolidacijos rezultatas.

1283–1410 m. vyko žemaičių karas su Ordino valstybe.

1290–1300 m. paskutinis šaltinių minimas žemaičių kunigaikštis Mažeika siaubė pietų Kuršą. Prie Palangos žemaičių dėka Lietuvos siena pasiekė Baltijos jūrą.

1329 m. vyko Čekijos ir Vokiečių ordino žygis į Žemaitiją. Krito penkios svarbios žemaičių pilys, tarp jų ir Medvėgalis, buvo suardyta Žemaitijos gynybinė sistema.

1348 m. vyko Livonijos magistro žygis į šiaurės Žemaitiją. Buvo sugriauta Kulų (prie Skuodo), Buožėnų (prie Telšių), Dubysos (Bubių) pilys ir kuršių pabėgėlių Celio slėptuvė prie Bridvaičio ežero (ties Tytuvėnais).

1390 m. žemaičiai pažadėjo Ordinui karinę pagalbą, pasirašė prekybos sutartį, pasižadėjo padėti ir Vytautui.

1401 m. žemaičiai išvijo kryžiuočių įgulas bei administraciją ir pripažino Vytauto valdžią. 1404 m. Lietuva vėl perleido Žemaitiją Ordinui (Racionžo sutartis).

1409 m. vyko žemaičių sukilimas prieš Vokiečių ordiną.

1413 m. Žemaitija Horodlės aktu atiteko Lietuvai.

1413 m. buvo krikštijama Žemaitija.

1416 m. Konstancos bažnytiniam susirinkimas gavo Žemaičių skundą.

1417 m. įkurta Žemaičių (Medininkų) vyskupija.

1422 m. sudaryta Melno taika, Vokiečių ordinas galutinai atsisakė pretenzijų į Žemaitiją.

